Indført [illegible] Trykning N. 147

Jødefolkets Undergang

og

Jerusalems Forstyrrelse.

En historisk Beretning om den fortvivlede Kamp og de store Rædsler, der gik forud for Jøderigets Undergang ved Romerne.

Af Niels Jakobsen, Kjølvraa.

Pris: 25 Øre.

Kjøbenhavn.
Jul. Strandbergs Forlag.
Faas i Boghandelen, Vingaardstræde Nr. 18.

7

Kjøbenhavn C. — Bernh. Wennstrøms Bogtrykkeri.

Paa samme Tid som Kejser Nero i Rom udøvede sine skrækkelige Kristenforfølgelser, plagedes Jøderne med ikke mindre Vilkaarlighed af hans Statholder Gessius Florus, hvem det aabenbar laa paa Hjerte at tvinge dem til Oprør, og det lykkedes ham.

Det venskabelige Forhold, der bestod mellem Pilatus og Jøderne imens denne, skjøndt Hedning, nødtvungen lod sig bevæge af deres idelige Raab til at lade Jesus lide Døden paa Korset, var ikke mere rodfæstet, end at et Par Aar efter Christi Død indgav Jøderne Klage til Kejseren over hans vilkaarlige og barbariske Adfærd imod dem; han blev da afsat og kom til Rom, hvor han aflivede sig. Da Folket jamrede sig over Florus's Udpresninger, rykkede han med sin Hær af romerske Soldater mod Jerusalem, og da Borgerne her gik ham i Møde og modtog ham med Ære, sendte han en Høvidsmand imod dem og lod dem sige, at de skulde pakke sig og ikke komme til ham med

løjet Venskab; var de Mænd af Ære, kunde de jo vise sig som Frihedsvenner, ikke alene med Ord, men ogsaa med Vaaben. Efter denne Hilsen jog Romerne Mængden fra hinanden og næste Dag forlangte han af Præsterne og de ypperste Mænd, at de skulde udlevere ham dem, der havde knurret imod ham. Det kunde de ikke, og nu bød Florus sine Romere at plyndre det saakaldte øvre Torv og dræbe hvem der kom den i Møde; en Del Jøder blev ført for ham og pidskede og korsfæstede, og i alt skal der, med Kvinder og Børn, være blevet myrdet paa den Dag 3 a 4000, men med alt dette naaede Florus ikke sin Hensigt endnu, saa stor var Frygten for Romerne. Da lod han endelig de fornemste Jøder vide, at hvis Folket vilde gaa hans Stridsmænd i Møde, naar de droge op fra Cæsarea til Jerusalem, vilde han anse det som et Bevis paa deres Lydighed imod ham og Kejseren, og virkelig fandt Jøderne sig ogsaa i denne Ydmygelse, men nu havde Florus ikke alene forbudt sine Soldater at svare paa deres Hilsen, men ogsaa befalet dem, strax at gribe til Vaabenet, hvis nogen lod falde et Ord imod ham. Følgen blev, at da Jøderne havde hilset paa Romerne og ikke fik Svar, begyndte de at bande og skænde, hvorpaa Ro-

merne greb an, myrdede for Fode og trampede Folk ned under Hestefødderne, og nu var Jøødernes Taalmodighed forbi, saa man greb til Vaaben i Jerusalem og Krigen begyndte.

Verdenshistorien opviser ikke Mage til saa grulig en Krig som denne. Det var ligesom Herren aldeles havde vendt sig fra sit Folk og overgivet det til Ørnene, der uden Spor af Skaansel martrede det ulykkelige Offer; den Herre, der havde valgt Jødefolket til at være hans udvalgte Folk, fremfor alle Folkeslag paa Jorden og som han selv sagde, ført dem paa Ørnevinger, ført dem paa en saa vidunderlig Maade paa deres Vandring ud af Ægypten og gjennem Arabiens Ørk, hvor Vandet sprudlede ud af Klippen og Brødet faldt ligesom ned fra Himlen til dem, det Folk, han først havde givet Forjættelsen om, at sende Verden en Frelser, og at han skulde fremgaa af denne Slægt. At der virkelig var en sjælelig Længsel efter denne Forløser, giver Simon og Anna klare Vidnesbyrd om, men iøvrigt ventede de fleste nok, at naar han kom, vilde han gjøre dem til et stort og mægtigt Folk, der kunde beherske Jorden. Hvad der yderligere forvirrede Begreberne var, at deres Sprog blev forkvaklet

under den babyloniske Landflygtighed, saa de maatte have de saakaldte Skriftkloge til at udlægge Skriften for dem. Disse misbrugte denne deres Overlegenhed saa skammeligt, at Lærdommen næsten ene bestod af Overleveringer og egne Opdigtelser, saa deres Religion mest bestod i ydre Ceremonier, og Folket sank hen i Uvidenhed og Overtro. Da Frelseren saa fremstod og talte Sandhedens Ord, da banede disse sig Vej til mange sønderknuste Hjerter i Folkets brede Lag; der føltes ligesom en kvægende Livskraft i de nedtrykte Sjæle, og det er ikke sjeldent at det berettes, at „Folket hængte ved ham og hørte ham". Og det er en gammel Sandhed, at den sande Gudsfrygt er mest til Huse i de lavere Samfundslag. De Skriftkloge, der herved fik mange af deres Lærdomme underkjendte, søgte i deres Raseri imod ham, at vække Tvivlraadigheden i Folket, om han var den forjættede Frelser eller en Bedrager, og stod endelig efter deres Formening som Sejrherrer, da han bøjede sit Hoved og opgav sin Aand paa Korset.

I Forbigaaende kan anføres, at i et Kapel i Caserta i Syditalien findes en mærkelig Kobberplade, hvor Jesu Dødsdom staar indgraveret i det hebraiske Sprog; en lignende Plade er

bleven sendt til hver af Stammerne. Paa dansk lyder Dommen saaledes: „En Dom er afsagt af Pontius Pilatus, Landshøvding i Nedre-Galilæa, gaaende ud paa, at Jesus af Nazareth skal lide Korsets Død. I det 17. Aar af Kejser Tiberius's Regjering og paa den 25. Dag i Marts Maaned i den hellige Stad Jerusalem, da Annas og Kajfas ere Guds Præster og Ypperstepræster, dømmer Pontius Pilatus, siddende paa Præsternes Præsidalstol, Jesus af Nazareth til at dø paa Korset, da Folkets store notoriske Vidnesbyrd udsige: 1) Jesus er en Forfører, 2) han er en Fjende af Loven, 3) han kalder sig falskelig Guds Søn og 4) Konge af Israel, 5) han er traadt ind i Templet fulgt af en stor Mængde med Palmer i Hænderne. Landshøvdingen befaler den første Kommandant i Hæren Garilius Cornelius at føre ham til Retterstedet, og forbyder alle fattige og rige Personer at forhindre Jesu Død.

Vidner:

Daniel Rabani, Farisær, Johannes Jero.

Jesus skal føres ud af Porten Struena."

Da Pilatus vaskede Hænderne og erklærede sig uskyldig, raabte Folket: „Hans Blod komme over os og vore Børn," men anede neppe hvilken Skæbne de i en saa nær Fremtid forestod.

Da det meddeltes Kejser Nero, at Jøderne nu havde gjort aabenbar Oprør, var Afgjørelsens Time kommen; nu skulde det have en Ende med dem. En romersk Hær paa 60,000 Mand under Vespasian sendtes mod Jøderne og betvang uden synderlig Modstand det meste af Landet; thi Jøderne vare indbyrdes saa splidagtige, at deres Kræfter bleve opslidte i indre Kjævl, saa Vespasian endog mente at ville oppebie at Jøderne ødelagde sig indbyrdes. „Gud," sagde han, „giver Jøderne i mine Hænder uden Kamp."

Mellem Jøderne og Romerne havde der stadig ulmet Had og Mistænksomhed; selv om Kejseren og Statholderen ikke krænkede Jødernes Tro og Overbevisning, var et godt Forhold mellem Jøder og Romere dog utænkeligt. De to Folk vare grundforskjellige, begge følte de sig ligesom hævede over alle andre Folkeslag. Af deres gode Love vare Romerne stolte, deres Evne til at styre det store Rige, der omfattede den hele da bekjendte Verden; de havde jo ogsaa vundet store Sejre og havde en meget stor Krigshær. Jøderne betragtede sig som det udvalgte Folk, som Herrens Egne, dem var de skjønne og stolte Forjættelser jo givne; de saae paa deres Fortid med Selv-

følelse; de havde kæmpet for deres Tro, for Herren, den sande Gud; kæmpet mod Hedninger og Afguder, og vare de end undertiden faldne fra deres Fædrenetro, saa havde de dog altid rejst sig igjen. De vare endnu i Besiddelse af det skjønne Tempel, deres hellige Lov og Forjættelserne, og endnu vare de rede til at stride for Herrens Ære. Derfor taalte de ingen Krænkelse af deres Helligdomme. Da en Gang Pilatus havde ladet føre romerske Faner med Kejserens Billede paa ind i Jerusalem, strømmede Jøderne i Massevis ud til hans Borg i Cæsarea og forlangte dem fjærnet, da det saa højlig stred mod Moseloven, at have Afbildninger. De vare jo indførte paa Trods og Fjærnelsen nægtedes; men Jøderne opholdt sig udenfor Paladsets Porte baade Nat og Dag, og da Pilatus den sjette Dag truede at øve Vold mod dem, beredte de dem til at falde som Ofre og erklærede, „at de hellere vilde dø, end tilstæde, at deres hellige Lov blev krænket." Og Pilatus maatte bøje sig for deres Fordringer. En anden Kejser, en lunefuld Tyran, fandt paa, at opstille sin egen Billedstøtte i Templet i Jerusalem, og at lade sig dyrke som den rette Gud. Jøderne protesterede og stolede trygt paa, at Herren

vilde hjælpe dem, naar de værnede om hans Ære; og ogsaa denne Gang lønnedes deres Mod og Standhaftighed, thi snart kom den velkomne Efterretning, at deres grusomme Kejser var bleven myrdet i Rom, og dermed døde saa Sagen hen af sig selv. Men Hadet og Ophidselsen hos Jøderne var meget lidenskabelig, den ene Folkefører fremstod efter den anden og vandt Tilhængere, og naar de bleve slaaede af Romerne, flygtede de tidt ud til Bjergene, hvor de skjulte sig i Huler og Kløfter og levede af Rov og Plyndring.

Retsusikkerheden tog stadig til, Røverne dræbte de Rige og plyndrede og afbrændte undertiden hele Landsbyer; men allerværst var det dog i Jerusalem, thi der gik det saa vidt, at alle, der færdedes ude, saae sig ængstelig om til alle Sider; den ene turde ikke komme den anden nær, ja, selv sine Venner kunde man ikke stole paa.

Selv lige overfor Romerne viste Uenigheden sig. Alle vare Hadere af Romerne, men naar det gjaldt Handling, naar Spørgsmaalene skulde afgjøre, hvorledes der skulde træbes op mod Romerne, var Enigheden forbi; saa stode de delte i modsatte Lejre. De saakaldte nidkjære vare krigslystne og saae kun Frelse i

Krig, idet de stolede paa Herrens Hjælp, der saa ofte havde hjulpen naar Nøden var størst. Dette Parti bestod af mange ærlige Fædrelandsvenner, men mange vare ogsaa simple Røvere og Ugjerningsmænd. Et andet Parti vilde hellere underhandle end drage Sværdet, dels af Frygt for Romerne og dels af Egennytte. I begge Partier var der flere, der lod som de elskede Fædrelandet, men vist hellere end gjerne vilde forraade det. De nidkjære vare i Almindelighed de sejrende, hvad Forholdene førte med sig; thi Landshøvdingerne behandlede dem saa vilkaarlig og grusomt, at ethvert ærekjært Folk maatte rejse sig til Modstand, og det blev, som før nævnt, Florus, der fik Bægeret til at flyde over.

Omkring i og tildels udenfor Jødeland øvedes der, som Forspil til den egentlige Krig, en Del grulige Myrderier og Ugjerninger, hvor Jøderne ikke bleve Romerne noget skyldige, hvad Hævn angik, men da en større romersk Hær trængte ind i Landet, inddelte Jøderne deres Hær i 5 Militærkredse, hver med sin Statholder, der igjen stod under Raadet i Jerusalem.

Det vigtigste af disse Distrikter var det nordligste, Galilæa; thi her vilde de fleste

Kampe komme til at staa, da det var sandsynligt, at Romerne vilde angribe fra denne Kant.

Det gjaldt nu om, at finde en Anfører her, der kunde indgyde de Ængstelige Mod, og havde Viljekraft og Aandsoverlegenhed til at tæmme de raa og opsætsige Elementer; men det syntes ikke, at de var rigtig heldige i Valget. En lærd Mand, ved Navn Josefus, der senere blev Historieskriver,, fik Anførsjen, men han manglede Tro paa Sejren, en væsentlig Fejl paa en saadan Post. Han var dog ikke uvirksom, fik en Hær samlet paa 100,000 Mand; men Aandeni Hæren var ikke god og Disciplinen saa daarlig, at da Vespasian rykkede frem med sin Hær paa 60,000 Mand, begyndte de at flygte, allerede før de kom til Slag eller endog fik Fjenden at se. Josefus sendte Bud til Jerusalem med Forespørgsel om han skulde underhandle med Fjenden; skulde Kampen fortsættes ønskede han Forstærkning. Romerne trængte rask fremad, og Josefus besluttede at afvente Romerne i Fæstningen Jotapata, der laa paa en stejl Klippe, omgiven af Kløfter, og var kun tilgjængelig fra Nordsiden. Her kæmpede Jøderne heltemodig og med Dødsforagt, og sloge flere Gange Romernes Angreb tilbage, men de

manglede Drikkevand og kunde ikke udholde Belejringen. Efter 40 Dages Forløb sneg en Forræder sig ud til Fjendens Lejr og anviste ham en belejlig Tid at bryde ind, naar Jøderne trak sig tilbage til Hvile. Romerne overfaldt da de sovende Jøder, nedsablede dem tilhobe og jævnede Fæstningsværkerne med Jorden. Josefus havde skjult sig i en Hule, men blev funden af Romerne og toges fangen, Siden blev han en fortrolig Ven af Romerne. I Aaret 67 mødte Vespasian paa Krigsskuepladsen, og den første Sommer indtog han hele Galilæa, der var Landets frugtbareste Provins, med alle dets skjønne Landsbyer og de mange Stæder, der hver især talte mange tusinde Mennesker.

Fra Galilæa vare mange Jøder flygtede til Jerusalem, hvilke opildnede til Kamp paa Liv og Død; dog havde de nidkjære maatte bøje sig for de maadeholdne, der for en Tid vare Herrer i Staden. Nu sendte de nidkjære Bud til Idumæa, hvor Esavs Efterkommere boede, og bad om Hjælp mod deres egne Byesbørn, og 20,000 Idumæer lejrede sig snart udenfor Jerusalems Porte. De maadeholdne lukkede Porten for dem og holdt Vagt for at ingen skulde lukke dem ind, men en Nat i

stærkt Uvejr savede nogle nidkjære Slaaen over paa Byporten, og Idumæerne trængte ind i Staden. Strax paabegyndtes et gruligt Myrderi, den første Dag laa 8000 Døde, selv Mænd, der havde kæmpet trofast med Romerne, bleve Ofre for de nidkjæres Mistænksomhed og Had. Mange flygtede og søgte Tilflugt i Romernes Lejr. Nu fik de maadeholdne en meget berygtet Person, ved Navn Simon indkaldt med 40,000 Mand, der bestod af Røvere og Snigmordere. Disse holdt ligesaa lidt med den ene som med den anden, de søgte kun at gjøre sig selv til Herrer og ophidse Lidenskaberne endnu mere.

Endelig stod mindst 3 Røverbander i Jerusalem af egne Byesbørn. Idumæerne bleve kjede af al den megen Grusomhed og trak sig ud af Staden.

To Aar hengik, i hvilke Romerne hærjede Landet, medens Borgerkrigen rasede i Jerusalem, saa Blodsudgydelse hørte til Dagens Orden. Eleazar, Ypperstepræstens egen Søn, holdt Templet besat; hans Vaaben hang paa Døren lige over for det Allerhelligste. En anden, ved Navn Johannes fra Gischala, havde lagt sin Bande i Templets Forhaller og ned ad Moria-Bjergs Sider, og Simon havde besat Staden, der laa omkring Bjerget.

Havde Johannes Ro for Eleazar, saa rykkede han ned fra Bjerget og angreb Simon, ret som om de vilde give Romerne Staden i Hænderne. Thi under Borgerkrigen ødelagdes alle deres store Forraad af Korn og Levnetsmidler, som Staden gjemte inden sine Mure. 140 Magasiner, som indeholdt Korn tilstrækkelig i flere Aar, gik under et Oprør op i Luer, og Hungersnøden var allerede ved at indfinde sig før Staden blev belejret.

Vespasian saae med Tilfredshed paa, at de indbyrdes oprevе og ødelagde hinanden; det var udnødvendig for ham at skynde sig, og han lod Krigen gaa i Langdrag. I Sommeren 69 var Romerne Herrer over hele Jødeland, kun Jerusalem og et Par Smaafæstninger var tilbage.

Det blev dog ikke Vespasian, der kom til at ende Krigen, idet han blev kaldt bort, og hans Søn Titus fik Anførslen over Hæren i Jødeland efter ham. Da Romerfolket var bleven kjed af Neros ødsle og grusomme Regjering og rejste sig til Oprør imod ham, dræbte han sig selv i Aaret 68 og efter nogle Uroligheder blev Vespasian særligt af Hærene i Østerlandene valgt til Kejser i Rom. Vespasion var en dygtig Feltherre, han opretholdt

Orden og straffede den mindste Ulydighed, men var dog Soldaternes Yndling; han var kraftig og stærkt bygget og sparede aldrig sig selv. Nu var han 60 Aar og erfaren, saa man ventede af ham en fornuftigere Husholdning, end den overdaadige og ryggesløse Nero. Mest stolt af Højheden var Sønnen Titus; naar Faderen blev Kejser, havde han Udsigt til at komme til at staa som Sejrherre i Jødeland og arve Kejserkronen efter Faderen. Han var i høj Grad ærgjerrig og magtsyg. Efter Titus's Tilskyndelse modtog Vespasian Kejserkronen og Titus indtog hans Plads som Hærfører. Da Titus havde faaet Overanførslen i Jødeland, samlede han Hæren, rykkede fremad og lejrede sig i April, i Aaret 70, paa Sletten Nord for den hellige Stad.

Jerusalems Beliggenhed var saadan, at den maatte angribes nord fra. Staden laa paa en ujævn Højslette, mod Vest, Syd og Øst var den omgivet af dybe Kløfter, kun mod Nord var det omliggende Land jævnt. Staden var stor og folkerig paa den Tid; dens Omkreds var hen ved en dansk Mil. Indbyggerantallet menes at have været henved 600,000 men da Belejringen indtraf under Paaskefesten skal Antallet af Fremmede have forøget Tallet til 2½

Million. Byen var tillige meget smuk, den havde Torve og Gader, brolagte af Marmor, mange skjønne Bygninger og Paladser, ikke at forglemme det store prægtige Tempel. Allerede David og Salomon havde befæstet Jerusalem med stærke Mure og Taarne. Da Indbyggerantallet stadig steg, blev Rummet indenfor de gamle Mure for trangt, saa man blev nødt til at bygge udenfor. Denne Udvidelse kunde kun ske mod Nord, da alle andre Sider vare omgivne af Fjældkløfter, og her byggedes saa atter Mure om Nystaden. Templet med dets tykke Mure, mange Forgaarde og den meget stærke Borg Antonia, var ogsaa i Stand til at gjøre langvarig Modstand. Det var saaledes ikke alene ved Kunst, men ogsaa af Naturen, at Jerusalem var godt befæstet. Det var mange Fæstninger Fjenden maatte tage. Naar Murene om Nystaden vare faldne og denne erobret, saa stod Understaden, Antonia, Maria og Zion, Byens fasteste Punkter, endnu tilbage.

Titus havde nok noget Haab om, at Byen vilde overgive sig uden Modstand, da han vidste at der var mange der længtes efter Fred, og at Besætningen derinde kæmpede indbyrdes paa Liv og Død. Da Jøderne mærkede at Afgjørelsens Øjeblik var nær, enedes de dog en

lille Tid for i Fællesskab at forsvare deres hellige Stad, selv Kvinderne bar Vaaben mod Romerne; men naar Kampen var til Ende mod Fjenden, stredes de indbyrdes paany.

Titus søgte at opdage de svageste Steder paa den yderste Mur, hvorved han nær personlig var bleven fangen af Jøderne, der gjorde flere heldige Udfald mod Romerne, men de bleve ikke af nogen Betydning, da de bestandig maatte trække sig indenfor Murene igjen. Titus opslog sin Lejr tæt udenfor Staden, fyldte Grøfter, fældede Træer i Omegnen, saa Vejen laa aaben og fri, og gjorde alt hvad der kunde udtænkes til Belejringen og Stadens Indtagelse. Der opførtes Volde lige saa høje som Murene, hvorpaa der opstilledes Spydkastere og store Maskiner, der kunde udslynge Stene 5 a 600 Alen af en 50 Punds Vægt. Stormbukken blev ført hen til Muren. Denne bestod i et uhyre stort Stillads, hvori der hængte et meget svært Træ med et stort jernbeslaaet Hoved forneden. Denne uhyre Kølle blev sat i en svingende Bevægelse og dreves med Magt mod Muren, indtil dens eftertrykkelige Slag løsnede Stenene, saa der blev en Aabning, hvorigjennem der saa stormedes frem.

I 15 Dage kæmpede Romerne og Jøderne

om Muren, paa begge Sider udvistes den største Standhaftighed og Mod; men da Romerne fik Hul i Muren og begyndte at vise sig i Aabningen, trak Jøderne sig tilbage, Portene aabnedes, saa hele Hæren rykkede ind. Kampen om den anden Mur var ikke mindre hidsig, men efter heltemodig Forsvar maatte de overgive sig. Romerne havde endnu de haardeste Dyster tilbage; Jøderne havde endnu Borgen Antonia, Templet og Zion i Besiddelse, men Titus tænkte paa den Hæder og Ære, Sejren vilde bringe, Kejserkronen var ham mere sikker naar han stod som Sejrherre i Østerland. Romerne maatte paany rejse Skandser, og Jødernes Mod var urokkeligt. Forgjæves søgte Titus at overtale dem til at nedlægge Vaabnene og overgive sig, men de vilde sejre eller dø. Kampen fortsattes og Romerne begyndte at frygte for at Staden var uindtagelig.

Titus lod nu en stor Jordvold opkaste rundt om Staden; herved blev den ganske indesluttet og herefter kunde Jøderne ikke faa Tilførsel af Korn og Fødevarer. Det var Titus's Plan tilligemed sin Krigskunst at udhungre Staden. Herved udbrød den frygteligste Hungersnød, kun Røverne havde noget at mætte sig paa. Disse trængte ind i Husene

for at erfare, om Beboerne mulig havde skjulte Levnetsmidler; de toge de ulykkeliges Legemsudseende til Tegn paa om de havde noget eller ikke. Kunde de staa paa Benene, saa gjorde de den Slutning, at de endnu vare forsynede med Fødevarer; men vare de faldne i Afmagt for i næste Øjeblik at dø af Sult, gik de dem forbi, da det syntes unødvendigt at dræbe dem, der i næste Øjeblik vilde udaande alligevel. Stillingen blev saa meget alvorligere, som Byen blev indesluttet under Paaskefesten, da Byen var fyldt af Fremmede. Mange stjal sig til at give alt hvad de ejede, for en Skæppe Hvede eller Byg, eftersom Evnen var, og naar de havde gjort det, skjulte de sig i hemmelige Afkroge. Inden Byen blev helt indesluttet, gik nogle fattige i Nattens Mørke udenfor Staden og samlede Urter paa Marken, for at have lidt at friste Livet med. Naar de saa om Morgenen vendte tilbage, inderlig glade over at være undsluppen Fjenden, kom Røverne og tog alt det fra dem, de med Livsfare havde bjerget. Faldt de i Romernes Hænder bleve de pislede og korsfæstede. Daglig bleve mange hundrede Jøder fangne og henrettede, saa at Romerne tilsidst ikke kunde faa Træ til Korsene.

Hungeren underkuede alle Sjælens Følelser, og hvad man saae, var til at græde over. Mænd, Kvinder og Børn rev Maden ud af Munden paa hinanden; ja, hvad der var det ynkeligste, Mødre aad deres egne Børn. En rig og fornem Kvinde, Maria fra Bethzora, hinsides Jordan, var flygtet til Jerusalem. Her blev alt hendes Gods hende frarøvet under Belejringen, og da Hungeren martrede hende, dræbte hun sin egen Søn, stegte ham og fortærede noget af Legemet. Lokket ved Lugten trængte nogle Røvere ind i Huset og truede med at dræbe hende, dersom hun ikke strax bragte Maden frem. Hun lagde da Levningerne for dem og sagde: „Spiser dog! det er min Søn, og Gjerningen er min. Spiser! jeg har spist, værer dog ikke barmhjertigere end en Kvinde, eller ømmere end en Moder!" Fulde af Forfærdelse gik de bort, og det uhyggelige Rygte bredte sig over hele Byen. Hele Familier uddøde. De, der gik for at jorde de Døde, faldt selv om og døde under Arbejdet, og man maatte opgive at faa dem begravet, dertil vare de for mange. Ligene laa da i store Dynger i Stadsgravene, hvor de laa og raadnede og forpestede Luften. Møddinger og Rendestene undersøgtes om der mulig kunde findes noget at stille Hun-

geren med. Man aad Duemøg og betalte det dyrt. Der fortæredes Remme, Sko, Sadler, Mus, Katte, Hunde, døde Heste, Utøj, ja Menneskeskarn; mange laa døde med Hø i Munden. Nogle Tusinder gjorde Udfald og vilde paa Naade overgive sig til Fjenden. En Del af dem lod Titus piske og korsfæste og Resten stak Romerne Øjnene ud paa og drev dem indenfor Muren igjen. Dag og Nat hørtes uafbrudt de Kæmpendes Raab og de Sørgendes Jammerskrig. Oldinger og Kvinder længtes efter Romerne, som efter deres Befriere. Titus selv kunde ikke taale at høre det, sukkede og sagde: „Guds Vrede er over dette Folk, Jorden vil opsluge dem.“ Romerne bemærkede nogle Jøder, der rodede i deres eget Skarn og fandt Guld, som de havde slugt i den Tro, at det styrkede; dette gav Anledning til, at de romerske Soldater opskar mange, baade levende og døde, og rodede i Indvoldene for at finde Guld. Paa een Nat dræbtes ikke mindre end 2000 paa den Maade. Titus forbød vel strængt dette umenneskelige Væsen, men det øvedes desuagtet i Hemmelighed.

Trods den grændseløse Hungersnød og Pest, hvorved næsten en Million Mennesker tilsatte Livet, vilde de nidkjære ikke overgive sig,

skjøndt Titus flere Gange tilbød dem Fred. „Guds Stad kan ikke gaa til Grunde," var deres overmodige Svar. De vilde sidst af alt trælbindes af Romerne, men betragtede det ligefrem for en stor Lykke at lade deres Liv for Templet og ikke at overleve Stadens Undergang, men dø under dens Ruiner. For Borgen Antonia førtes nu atter Stormbukken, og dens voldsomme Stød fik Ydermuren til at falde, men det kostede mange Dages Kamp inden Romerne kunde tage Borgen og jævne den med Jorden. Jøderne trak sig nu tilbage til Templet og Slottene, der skulde forsvares til det yderste. Titus holdt Krigsraad, om han skulde skaane Templet eller ikke, og omendskjøndt nogle vare af den modsatte Mening, erklærede han, at han vilde bevare Templet, selv mod Jødernes Villie, han mente, det var en Pryd for Riget, hvis det blev bevaret. Men Gud havde allerede forlængst fordømt Templet til Ilden. Under en Fægtning, ved hvilken Romerne trængte umiddelbart til Templet, tog en romersk Soldat en Brand fra de brændende Haller, steg op paa Skulderen af en anden og kastede Branden uden hellig Ærbødighed, ligesom dreven af en usynlig Magt, gjennem det gyldne Tempelvindue. Da Luen brød løs opløftede Jøderne

et saa uhyre Rædselsskrig og Jammerraab, at Bjergene gave Gjenlyd deraf, og stimlede sammen til Forsvar. De vilde ikke overleve Templets Fald; de kastede sig i Flammerne eller dræbte hinanden eller styrtede sig i Fjendernes Sværd. Saa snart Titus erfarede hvad der var sket, ilede han til for at slukke, alle Anførere fulgte ham. Men forgjæves befalede han at slukke. De romerske Soldater vilde i deres Raseri ikke høre ham. Jøderne bleve myrdede ved det brændende Tempel, saa Blodet fløb ad dets Trapper og man vadede i Blod som i Dynd.

Titus gik selv ind i den brændende Bygning og troede at kunne redde det Indre, men Vrede, Had og Rovgjerrighed overvældede al Lydighed. En Soldat lagde Ild under Hængslerne af de Døre, der førte ind til det Indre af Templet. Pludselig slog Flammerne ud i det Inderste, Titus maatte trække sig tilbage, og Templet gik imod hans Villie op i Luer. En usigelig Mængde af de opdyngede Tempelskatte brændte op, og det smeltede Guld og Sølv løb i Strømme ned i Askehoben. Der omkom alene ved den yderste Buegang 6000 Mennesker, som en falsk Profet i Guds Navn havde befalet at bestige Templets Tinde, for

der at skue Frelsens Tegn; bedragne af Profeten bleve de staaende paa de brændende Haller og omkom alle tilhobe. 1,100,000 Jøder skal have tilsat Livet under Belejringen og 97,000 blev Romernes Fanger. Af disse lod Titus paa sin Broders Fødselsdag 2,500 levende brænde, eller kaste for vilde Dyr, eller nødte dem til at myrde hinanden indbyrdes. Paa Brandtomterne af Templet plantede Romerne deres Faner, ofrede til Guderne og hilste Titus med høje Sejersraab.

Efter Templets Fald var Jødernes Modstandskraft brudt; vel trak de nidkjære sig tilbage til Zion, kæmpende med Fortvivlelsens Mod, men Arbejde, Vaagen og Hunger udtømte Krigernes Kræfter, saa de dog, saa nødig de vilde, maatte overgive sig. Da de romerske Soldater tilsidst bleve lede og kjede af at myrde og mange Jøder endnu var tilbage, bød Titus, at de kun skulde dræbe de væbnede, hvorimod de andre skulde være Fanger. Af Fæstningsværkerne, der ellers jævnedes med Jorden, sparedes tre Taarne og et Stykke Mur. Murene skulde staa til Tjeneste for nogle Tropper, som Titus vilde efterlade, og Taarnene skulde være et stadig Minde om Romerfolkets Krigsdygtig-

hed, eftersom de kunde indtage en saa befæstet By. Paa samme Tid holdt Titus sin Faders Fødselsdag og til Hæder og Ære ved en saadan Højtidelighed maatte mange Jøder bøde med Livet. Det var Romernes største Glæde at se dem pines tildøde. Kun de, der ikke bare Vaaben, maatte føres bort som Fanger, dog bleve Anførerne Simeon og Johannes sparede for at kunne forherlige det Sejrsindtog i Rom, som Titus ventede. Disse Anførere bleve fundne i Huler under Jorden. Simeon havde taget Stenhuggere med og vilde bane sig en Udvej under Jorden, men hans Levnetsmidler slap op. Som et Spøgelse kom han frem paa Templets Ruin og toges fangen.

Til Sejrsindtoget udtoges tillige 700 af de smukkeste og kraftigste Ynglinge. De, der var under sytten Aar, skulde kun sælges som Slaver, og da der var faa Kjøbere til saa mange, solgtes de for Spotpris; 30 for en Sølvpenge. De øvrige sendtes dels til Ægypten for at arbejde i Stenbruddene, og dels omkring i Asiens Stæder for at optræde ved blodige Skuespil paa Amfitheatrene, hvor de til Hedningenes Morskab maatte kæmpe indbyrdes eller kastedes for Løver og Tigre. Allerede da Fangerne skulde udskilles og inddeles, vare

10,000 af dem døde af Hunger, dels fordi Vagten ikke gav dem noget at spise, og dels fordi de selv nægtede at tage Næring til sig.

Under Jerusalems Belejring, der varede fra først i April og til hen paa Efteraaret, vare de kristne, der vare i Byen, udvandrede saa mange som de vare til en lille By, Pella, paa hin Side Jordan, hvor de længe udgjorde en Menighed. Der menes, at de have faaet en guddommelig Aabenbaring, men det kunde jo ogsaa ske, at de kom Herrens Spaadomme i Hu, da han sagde: „Den Tid skal komme, da Fjenden skal belejre Staden og ødelægge den og ikke lade Sten paa Sten tilbage, fordi Folket ikke kjender sin Besøgelsestid." De vidste jo, at det var Jøderne, der havde korsfæstet Jesus Kristus, stenet Stefanus, forfulgt Apostlene, kastet dem i Fængsel, haanet og hudstrøget dem.

Da Jerusalem var kommen fuldstændig i Romernes Vold, havde endnu 2 Fæstninger holdt sig, Machærus og Mosoda. I den første overgav Besætningen sig, da Høvedsmanden var fangen, og de saae de Pinsler, der stilledes ham i Udsigt, hvis de Øvrige ikke overgav sig. Og da Besætningen i Mosoda saae, at de umulig kunde holde sig længere, gik hver hjem

til sit, omfavnede grædende Hustruer og Børn og stak dem ihjel. Derefter kastede de alt, hvad de ejede, i Ilden, udvalgte 10 Mænd til at myrde de øvrige, og lagde sig dernæst paa Jorden for at modtage Banesaaret; og efter at de 10 havde dræbt deres Brødre, kastede de 9 sig ned og lod sig stikke ihjel af den tiende, hvorpaa han satte Ild paa Borgen og gjennemborede sig selv med sit Sværd. Med dette grulige Slagteri endte den jødiske Krig, og da Romerne næste Morgen bestege Murene, fandt de ingen at kæmpe med, men kun 2 Kvinder og 5 Børn, der havde undgaaet Blodbadet.

Saaledes gik Herrens Spaadom i Opfyldelse, da han græd over Staden, hvor han først lod sit Lys skinne paa Jorden, det Sted, som han havde udvalgt, at der skulde hans Navn bo. Det var dette Folk, der var hans Ejendomsfolk fremfor alle Folk paa Jorden, men som ved deres Gjenstridighed faldt saa dybt som intet andet Folk, idet de nu ere spredte som hjemløse over hele Jorden. De gaa nu alle Steder som et levende Vidnesbyrd om Guds store Kjærlighed og Langmodighed, men ogsaa om hans Retfærdighed, saavel for de enkelte, som for det hele Samfund. Ligesom Jødefolket jublede, sang og vare glade, paa

samme Tid som Herren fældte sine Taarer over det, saaledes juble mange Syndere i deres onde Lyster og Lidenskaber, medens Frelserhjertet bløder for deres Sjæls Frelse.

Titus opsatte sin Tilbagerejse til Rom til Foraaret, da Stormene om Efteraaret og Vinteren gjorde Sejladsen om Havet usikker. Han tilbragte da Vinteren med at besøge flere østerlandske Byer, forfremmede de tappreste, og uddelte Æresgaver til sine Soldater, baade i Guld, Sølv og andre kostbare Ting. I de Byer, han gæstede, opførte han blodige Fægtelege, hvor de jødiske Fanger bleve tvungne til at kjæmpe, thi Hedningerne morede sig kosteligt over, at se Jødernes Blod flyde. Der var ikke en Stad i Syrien, saa vidt som Titus kom, uden at fangne Jøder ofredes til Mængdens Øjenlyst.

For at føje sin ærgjerrige Søn, lod Vespasian en Højtidelighed fejre for Jerusalems Fald. Den Dag, da Titus holdt Indtoget i Rom, var hele Byen af Nysgjerrighed paa Benene. Først kom prægtigklædte Herrer, bærende Guld- og Sølvkar og skønne Gudebilleder, saa kom Simon og Johannes og de øvrige jødiske Fanger, der vare udpyntede til til Spot i denne Anledning. Saa frembares

store Stilladser dækkede med Tæpper, hvorpaa de vigtigste Tildragelser af den jødiske Krig vare afbildede. Der var Billeder af hvorledes Jøderne vare slagne, de stærke Fæstninger tagne; hvorledes Templet var afbrændt og Husene i Staden jævnede med Jorden. Disse Billeder skulle være udførte med stor Kunst og gav et klart Udtryk af Stillingerne. Derefter kom Byttet; deriblandt Skuebrødsbordet og den syvarmede Lysestage, der begge vare af Guld, ikke at forglemme Jødernes hellige Lovbog. Vespasian og Titus var iført Purpurklæder og kjørte i en forgyldt Vogn med 4 hvide Heste for. Derefter kom den sejrrige Hær. Strax blev Simeon som den fjendtlige Feltherre pidsket og henrettet, hvorover Hæren opløftede høje Frydeskrig og bragte Guderne Offer. Blandt andre Minder om Sejren i Jødeland, sloges Skuemønter, der forestillede en sønderknust Kvinde, siddende under et Palmetræ foran en romersk Kriger.

Forud for Jerusalems og Templets Undergang gik, efter hvad der berettes, mange Tegn. Den store østlige Kobberport, der førte ind i Templet og var saa stor, at 20 Mand havde Møje med at lukke den om Aftenen, aabnede sig af sig selv den sjette Time af Natten. I

Pintsenat hørte Præsterne en Larm, dernæst en Røst, som Stemmerne af en stor Mængde, der raabte: „Vi ville drage herfra." En Mand fra Landet, ved Navn Jesus Aananias Søn, kom fire Aar før Krigen, da Jerusalem endnu havde Fred og Overflod af alt, til Løvsalenes Højtid. Pludselig begyndte han at raabe: „En Stemme fra Østen, en Stemme fra Vesten, en Stemme fra de fire Vinde, en Stemme imod Jerusalem og imod Templet, en Stemme imod Brudgommen og Brud, en Stemme imod det hele Folk!" Saaledes raabte han Dag og Nat igjennem alle Jerusalems Gader. Nogle fornemme lod Ulykkesprofeten sætte fast og hudflette. Uden at undskylde sig, uden at bede om Skaansel blev han ved at raabe. Han blev nu stillet for den romerske Landshøvding og hudstrøgen indtil Benene; han bad ikke for sig og udgjød ikke en Taare, men raabte kun, medens han blev slagen, med sørgmodig Stemme: „Ve, ve Jerusalem!" Da man spurgte, hvorfor han raabte saaledes, svarede han intet. Landshøvdingen løslod ham; men indtil Krigens Udbrud talede han med ingen, sagde intet Ord uden: „Ve Jerusalem!" Han skjældte ikke dem, der sloge ham, takkede ikke dem, der gave ham at spise; ve Jerusalem, var alt, hvad han

raabte, især paa de store Højtidsdage. Saaledes raabte han i 7 Aar uden at blive træt eller hæs, lige til Begyndelsen af Jerusalems Belejring. Da raabte han med høj Røst paa Muren: „Ve, ve Staden, Templet, Folket!" Tilsidst raabte han: „Ve ogsaa mig!" og i det samme blev han dræbt af en Sten fra en romersk Kastemaskine.

I 60 Aar laa nu Jerusalem øde og blev ligefrem en Morder- og Røverkule. Ulve og andre vilde Dyr have og havt deres Boliger i Ruinerne, indtil en Jøde ved Navn Bor-Cachab havde falskeligen givet sig ud for Messias, vundet mange Tilhængere og drevet stor Bedrag og Tyranni i 18 Aar. Da sendte Kejser Eleus Adrianus Feltøverste Julius Severus til Jødeland med en stor Krigshær og slog den falske Profet med 50,000 Jøder i Nærheden af Emaus, og Bar-Cachab skal være bleven funden blandt de Døde med en stor giftig Slange om sin Hals.

Efter Jødernes Tilintegjørelse lod Kejseren alle Stene opgrave af Grunden, som vare blevne uforstyrrede af Staden og Templet, og lod dem slaa i Grus, og alt hvad der var bleven tilbage af Staden, blev gjort til Aske, og Jerusalems Navn aldeles udslettet af Jorden.

Paa Golgatha, hvor Jesus blev korsfæstet, lod Eleus en lille Stad opbygge, og kaldte den efter sig selv Elia. Deri lod han bygge Afguderne Jupiter og Venus deres Tempel; og hvor det allerhelligste Tempel havde staaet, lod han sit eget Billede opsætte paa et højt Taarn, som han der havde bygget. I Bethlehem lod han bygge Afguden Adonis's Tempel. Han lod udhugge Svin i Marmorstene og lod dem opsætte Jøderne til Spot, og forbød dem under Livsstraf at indgaa i denne Stad, hvorimod Kristne saavel som Hedninger havde fri Adgang. Denne By staar endnu paa denne Dag og kaldes almindelig Jerusalem, men det er urigtig, da den baade ligger paa et andet Sted og har et andet Navn.

I Kejser Konstantin den stores Tid have Jøderne atter samlet sig og begyndte at bygge paa det Sted, hvor Jerusalem før stod, men Konstantin forbød dem det, og lod til Straf Ørene afskære en Del, fordi de ikke have villet høre Jesus og være ham lydige. Konstantins Moder lod Venus og hendes Tempel nedbryde og lod paa Golgatha et hellig Tempel opføre. Paa Oliebjerget, det Sted, hvor Herren foer til Himmels, lod hun og bygge en prægtig Kirke. Konstantin lod og bygge en Kirke over

Kristi Grav, hvilken var meget kostelig prydet med Guld, Sølv og Marmorstene, og skal i det hele have været meget skjøn.

Aar 366 gav Kejser Julianus Apostata Jøderne Lov til at opbygge Jerusalem og Salomons Tempel, for at gjøre Herrens Ord til Løgn, der han sagde: „Jødernes Hus skal blive øde og til intet, og Staden skal ikke blive mere bygt." Saa kom igjen mange Jøder sammen og begyndte at bygge, men der kom et stort Jordskælv, hvilket opkastede Stenene af Grunden og gjorde Bjerge og Dale lige slette. Der faldt tillige Ild ned fra Himlen og fortærede Jøderne og al deres Bygning. Som Undertegn skinnede der paa Himlen et stort Kors, og om Natten faldt synlige Kors paa Jødernes Klæder, hvilke de om Morgenen ikke kunde afto. Atter kom et Jordskælv, der henstrøede al deres Kalk og Stene i Luften. Med stor Forfærdelse afstod de overblevne Jøder fra deres Forsæt og bekjendte, at Jesus var den rette Messias. For en Sum Penge kjøbte Jøderne Adgang til Stadens Ruin for at begræde den og deres Folk, der var lagt øde. Rejsende, der har besøgt Jerusalem, har maattet vende sig bort med taarefyldte Øjne, naar Jøderne laa og kyssede de kolde Stene og ud-

stødte hjærteskærende Hyl og Graad over deres forstyrrede Stad.

I Aaret 615 skal den ugudelige Konge Cosroes af Persien være indfalden i Staden Elia eller Jerusalem, ihjelslaaet 90,000 Kristne, ødelagt eller tilranet sig alt, og bortført, tilligemed flere Fanger, den øverste Biskop i Staden. Men Keiser Heracleus havde igjen overmandet ham, frataget ham Fangerne og Byttet, og bragt alt paa sin Plads igjen. Kort efter kom Staden i Saracenernes Hænder, hvor den har været siden, med Undtagelse af den korte Tid, den var i Korsfarernes Besiddelse. Elia eller Jerusalem er nu en lille fattig By, med et Par tusinde Indvaanere, og beboes af Muhamedanere, Kristne og Jøder, hvoraf en Del ere komne langvejs fra for at dø i deres Fædres Stad og blive begravne i Zions hellige Jord.
